

Les millors obres de les lletres gironines (95)

Sant Feliu de la Costa Brava, d'Agustí Calvet «Gaziel», es va publicar el 1953 amb el títol *Una vila del vuitcents* (*Sant Feliu de Guíxols*). L'obra comp- ta amb quatre edicions (1953, 1963, 1970 i 2020) i també apareix en edicions fragmentàries com la de l'Ajuntament local que es fixa en els itine- raris i ofereix una visió d'una ciutat marinera gi- ronina amb un gran encert temàtic i d'estil. Apa- reix en els minúsculs volums de Selecta de la col·lecció «Excelsa» el 1953 però Gaziel l'amplia, li canvia el títol i apareix a Aedos en una impor- tant col·lecció. Posteriorment un altre cop a Se- lecta i en la darrera, en pulcra edició de Lluís- Anton Baulenas ricament il·lustrada, se'ns mos- tra tot el món dels records del gran periodista que fou Gaziel i alhora diu aquest prologuista: «Una mena de doble biografia, la de l'autor i la de la vila. Hi trobem el Gaziel reflexiu i alhora histo- riador, hi veiem la marca personal, hi ha opinió, hi ha els seus dubtes sobre l'ahir, l'avui i el demà de Sant Feliu de Guíxols. I com a periodista de mena, hi ha una feina exhaustiva de documen- tació, d'anar a les fonts, encara que els fets nar- rats provinguin directament de la seva memò- ria.» Selecta juga un paper important, explica Mireia Sopena en la seva tesi doctoral sobre l'editorial, i publicà monografies de ciutats i molts llibres de Gaziel. El de Sant Feliu de Guíxols és un de capdavanter dels posteriors de viatges: Portugal, Castella, Suïssa, Florència... Una ri- ca obra que arranca al poble natal.

Es fa de més bon llegir per la prosa, àgil i periodística, amb històries ben vives, que en- tre somriure i somriure enganxen de debò. Visita el cementiri i el descriu però reprodu- eix epitafis com «*Pedro Caymó yace aquí / es- perandote a ti*» o, tràgic davant la làpida d'una nena humil morta en plena joventut: «De nom et deies Maria, / nom de la mare de Déu. / I sempre m'ha sabut greu / no haver-te fet retratar». I, és clar, l'amenitat és servida. L'original neix de la vida, hi va passar la in- fància i la joventut, publica articles i sentí sempre gran amor per la vila. En va publicar a *Àncora*. Pòstumament la publicació local *Agustí Calvet (1887-1964)*. Periodista i escriptor *guixolenc*, editada per l'Ajuntament i la Dipu- tació en un exemple de col·laboració i modè- lica acció en la difusió cultural, mostra aques- ta relació. El volum el va coordinar Jordi Gaitx i al seu blog l'exposa sintèticament i es pot consultar fàcilment al web. Altres edicions a *Un volt pel Sant Feliu de Gaziel* (2007) amb fo- tos i imatges de l'arxiu, dirigit per l'Àngel Ji- ménez, dinàmic editor d'una bona revista que edita l'Arxiu *L'Arjau*, exposicions i altres iniciatives de divulgació patrimonial. Aquest volum és un exemple d'antologia per fer co- nèixer un autor i una ciutat.

Tornem al nostre llibre sencer. L'índex, cinc pàgines, és farcit dels títols que, com pe- tites nòtules, però saboroses, en dues o tres pàgines ens mostren episodis a fets singulars de la vila, per exemple la Passada, desapare- guda, o episodis que són mirada en el temps: cançons de tapers, les masses corals... o co- mentaris del que ha vist i viscut: jardins vuit- centistes, la badia guixolenc a les darreries del segle XIX, la platja de Sant Pol... que amb fo- tografies i il·lustracions incorporats configuren l'edició més adequada per una plaent lectura. I Gaziel era l'indicat per a una obra que volgués

Sant Feliu de la Costa Brava

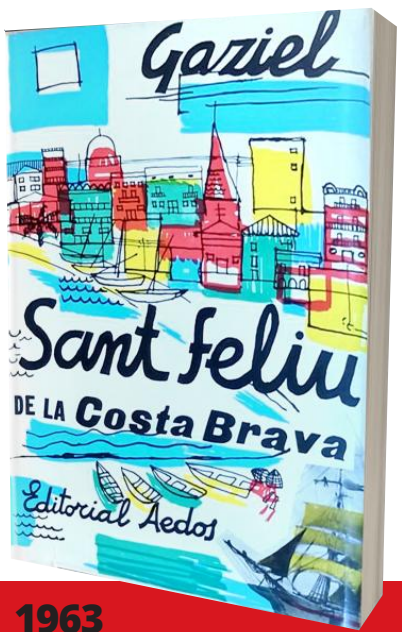
Periodisme d'una ciutat, que més que una història espe- cífica, una monografia erudita, és un retrat viu i vibrant d'un poble ben representatiu. L'obra, amb una frescor que fins i tot avui sorprèn per la vivor i puresa del llen- guatge, esdevé molt més que un estudi reservat només als ganxons, és per a tota la ciutadania i digne de traduc- cions.

Molt més que una monografia d'una vila

 Josep Maria Figueres

1953
Primera edició a Selecta en edició de butxaca.

1963
Segona edició a Aedos.

2007
Quadern antològic editat a Sant Feliu de Guíxols.

2020
Darrera edició per la Diputació de Gi- rona.

explicar l'ahir de la ciutat.

Lluís Esteva a *Àncora*, en un article ne- crològic el 1964, escriu: «Coneixia la nos- tra costa com ningú. Sabia el nom de tots els racons i raconets, el tipus de sorra de cada platja; el color de les roques i de les ai- gües de cada indret. Però no us penseu pas que hi veia un sol color a cada cosa: Res d'això. Sabia les diferents tonalitats que tenen les coses segons l'hora, el temps que feia i l'època en què estàvem. Descrivia els paisatges amb unes pinzellades tan segu- res i tan fines que donava goig escoltar-lo. Era un enamorat de la naturalesa i, en grau superlatiu, de la nostra ciutat i dels seus voltants. Les descripcions que en fa en es seus llibres, no crec pas que ningú les su- peri.» I Artur Llopis a *Destino*, en un co- mentari sobre aquest llibre, també l'any crucial de 1964, parla d'una prosa captiva- dora i com va del món del treball més hu- mil, els tapers, als salons aristocràtics en les vetllades romàntiques de música i con- versa fina de les senyoretes de Llagostera.

Joan Triadú en un article valoratiu de conjunt a *Serra d'Or* torna a una qüestió constant en la vida de Gaziel i que Manuel Llanas explica molt bé en la seva definiti- va biografia. Diu el crític sobre el desarre- lament del santguixolenc, i Enric Jordi hi tomarà també en un altre llibre sobre des- arrelats. Gaziel estava a *La Veu* i passa a *La Vanguardia*, feu sempre escriptura en ca- talà però el periodisme el farà en castellà i ací hi ha una visió interpretativa del que haguera pogut ser tantes cròniques si ha- guessin estat al diari de Prat de la Riba i no al del comte de Godó. La bibliografia sobre Gaziel i Sant Feliu és nombrosa, Josep Cu- l·lell la recull en la seva tesi sobre l'escrip- tor feta per la Universitat de Girona que també es pot llegir a una web molt intere- sant que aplega gairebé cinquanta mil te- sis de les nostres universitats.

«El divertiment més genuí de Sant Feliu -i i dels més extraordinaris que s'hagin pogut veure- era, fet i fet, la Passada. Solia escaure's pel dijous gras i anunciava els balls del Cames- toltes; però es repetia altres vegades l'any, per fer saber al poble, gairebé sempre a entrada de fosc, algun ball nocturn que es preparava. La Passada del dijous gras anava precedida d'una mena de nuncis disfressats, que eren dos bas- taixos populars a la vila. Però les altres vegades l'anunciava la quixalla, fent bots i tombarelles al davant d'una banda de tres o quatre músics: clarinet, fiscorn, trompeta, bombo i platerets. (Ja vaig dir que el meu avi patern, en la seva primera joventut, abans de fer-se ric i conver- tir-se en ciutadà respectable, elegit batlle més d'una vegada, havia tocat el fiscorn a la Passa- da.) Darrere dels músics s'alçava la Bomba, símbol essencial d'aquella manifestació popu- lar, que consistia en un globus enorme, amb una ànima de barnilles o de filferro gruixut, folrada de pergamí o de tela transparents, i amb quatre o cinc espelmes dintre, enceses. Portava una corona comtal o ducal, de llauna daurada, i era conduït i sostingut ben enlaire, per un bon camàlic, a dalt d'un pal. Més tard- ja a les acaballes d'aquest costum extraordina- ri- les espelmes foren substituïdes per un llum d'acetilè. La banda anava tocant sense parar algun *pasacalle* o *pasodoble* dels que escampa- va per la Península tota el Madrid del *género chico*. I això era el que en podríem dir el tall d'aquell plat saborós i popular. El suc l'hi apor- tava, seguit, el poble en massa.

La lluminària festiva i la banda no feien més que posar-se a caminar pausadament pels principals carrers de la vila, quan ja fos- quejava. D'aquí li venia el nom a la Passada, que era una crida tot passant. I la cosa feno- menal, a mesura que els músics i el fanal en- cès desfilaven, era que els veïns, homes, dones i criatures, eixien somrients de les cases i les abandonaven, deixant obertes les portes, per afegir-se a la platxèria que s'anava congriant.

Un fragment El Sant Feliu d'ahir: La Passada

Els records d'infància apareixen amb nitidesa quan la memòria conserva la plenitud i si hi unim una capacitat literària d'alt nivell el resultat esdevé una prosa que enorgulleix als santfeliuencs però, important, ens ajuda a mirar, deliciós viatge en el temps, la Catalunya d'ahir.

Els obradors, les fàbriques, les botigues, tam- bé es buidaven darrere seu. Es pot dir que, a l'interior dels edificis, només hi quedaven els toltits i enllitats. I no es recorda que mai per mai hi hagués hagut a la vila conseqüència d'aquest abandó general, tan propici, ni un calaix espanyat ni el més lleu robatori.

Com que la Passada s'engruixia contínua- ment, cada vegada es feia més remorosa i ri- allera. Els qui ja hi eren i els qui s'hi afegien se saludaven alegrement, com prometent-se els uns als altres un divertiment memorable. I quan la riuada humana, després d'haver se- guït els carrers més poblats, portant-se'n amb ella tot el cens municipal, rics i pobres, grans i xics, desembocava al passeig de Mar -que sempre ha estat, és i serà com el gran saló po- pular de la vila- començava el delirium tre- mens final. Els quatre músics bufaven i escan- dalitzaven més que mai: els cops de platerets era com si es trenquessin els vidres de les ca- ses veïnes, i els de bombo semblaven canona-

des. El senyal lluminós que guiava els passos errants en la fosca, com els dels hebreus en el desert (el passeig, fins al nou-cents, de nits era sovint com una gola de llop), brandava xiroia- ment davant de la gentada. I el formiguer hu- mà, en veure dansar la llum i en sentir els bra- muls i espèctecs de la banda, es posava també a saltar, ballar i cantar, presa d'una mena de de- liri collectiu.

Cantaven, ballaven i saltaven homes i do- nes, gent menuda i gent granada, en una im- mensa maror camestoltesca. Ho feien perquè sí, perquè els sortia de dintre, barrejats uns i altres, botant i cridant, sense empenyer-se, ni enllaçar-se, ni aparellar-se, empesos tots per una libèrrima eufòria vital. Era talment un for- miguer o un rusc enfol·lit, corprès d'inexplica- ble optimisme, fruit del fet miraculós de viu- re -un cop la feina feta, amb la consciència en pau. Era com la manifestació d'una força zo- ològica misteriosa, incontentible i esclatant.

El batibull, però, es mantenia sempre cor- recte, sense que en els llargs anys que durà la Xauxa surera hi hagués el més lleu accident, una discussió agra, una baralla ni una malife- ta traïdora. Durava mentre la Passada seguia de cap a cap tot el passeig, i fins que la banda, rendida, es perdia al lluny, camí de la sala on havia de fer-se el ball de nit. Tampoc la gent- ada ja no podia més amb les comes, esgarga- mellada i afònica. I així anava dispersant-se, amb un cansament deliciós, camí dels casals abandonats i del sopar encara per fer -mentre a la torre de la casa de la vila queien, com plo- mades de seny, les campanades de les hores. Tothorn se'n'anava a joc.

Ja entrat el segle XX, els vells costums ex- perimentaren un gran canvi, i el verí que por- taren els nous va fer impossible la continuació de la Passada. I no ha tornat a veure's més. Era, potser, una reminiscència de quelcom molt profund i llunyà -com una deixa dionisiaca? No ho sé. Però és impossible que a les costes de Jònia o a les illes hel·lèniques ho fessin millor.»

Gaziel vist per Manuel Llanas

Manuel Llanas és autor d'una biografia, rigo- rosa i extensa, del periodista i escriptor Agustí Calvet, «Gaziel» (Sant Feliu de Guíxols, 1887- Barcelona, 1964), també editor d'epistolaris com el qui mantingué amb l'editor Josep Maria Cruzet i d'altres obres, articles, estudis que el configuren com un dels estudiós que s'ha aca- rat amb ell amb més èxit, amb més encert. En un article a la *Revista de Girona* sobre la trajectò- ria periodística de Gaziel ens glosa els orígens: «El 20 d'octubre de 1910, el diari *La Veu de Catalunya* inseria, en la seva edició del vespre, un editorial que va produir un cert impacte. Els prohoms de la Lliga, almenys, el llegien amb una indissimulada rialleta de satisfacció. Ler- roux, aleshores la bèstia més negra del catala- nisme conservador, havia fet un míting a Bar- celona el dia abans i l'editorial amb el títol de 'L'evolució del senyor Lerroux', pronosticava amb agudes a un tombant decisiu en la carrera política del líder del partit radical: el renuncia-

ment als seus ideals revolucionaris. S'hi veia, sens dubte, la mà mestra de Prat de la Riba, el qual, l'endemà, era felicitat efusivament pels seus partidaris. Tothom, però, a excepció del mateix Prat i de Josep Morató, redactor en cap de *La Veu*, ignorava la veritat sobre l'autoria d'aquell article. L'havia escrit un jove de 23 anys, llicenciat en Filosofia i redactor polític del diari des de feia un parell de mesos. Es deia Agustí Calvet, i hi havia entrat per una sèrie de circumstàncies totalment al marge d'una eventual vocació periodística. El cap li anava ple de projectes molt mes ambiciosos; volia dedi- car-se a la filosofia, a la recerca acadèmica, i, per això, quan el senyor Prat li va proposar l'entrada al flamant Institut d'Estudis Cata- lans, va deixar el diari en sec.

Som ara a la primavera de 1914. Calvet s'ha doctorat en Filosofia però ha fracassat en les oposicions a una càtedra universitària. Ha abandonat l'Institut, on la retribució resultava

del tot insuficient. Desorientat, fa un pacte eco- nòmic amb el seu pare i opta per traslladar-se a París. Per contribuir a la seva manutenció, ha convingut amb Prat de la Riba que enviarà ar- ticles a *La Veu*. Volent reservar, però, el seu nom per a empreses de més envergadura decideix acudir al l'ús d'un pseudònim. I així, el 30 de març de 1914, un article sobre Henri Bergson, aparegut al portaveu de la Lliga, va signat per primera vegada per Gaziel ('el nom que els co- mentaristes àrabs, medievals, de Plató [...] do- naven al famós daimon socràtic'). Fins al final de juliol, a aquest article en segueixen nou més, en conjunt, altermen la literatura narrativa amb la divagació cultural i revelen, tot i el caire ine- quívocament orsià en algun d'ells, l'esforç de Gaziel per posseir un estil propi.

L'inici de la Guerra Gran, a l'agost d'aquell any decisiu, estronca la sèrie. Com si pressen- tís la transcendència d'aquella hora, Calvet no abandona la capital francesa fins al final de

mes. Ja a Barcelona Miguel dels Sants Oliver, aleshores codirector de *La Vanguardia*, el re- queirix urgentment. Al seu diari, explica Oli- ver, li són imprescindibles informacions de primera mà sobre la guerra a França; tots els corresponals que hi ha enviat no han pogut passar de Perpinyà. Calvet, confús, li contesta que només pot oferir-li un carnet de notes ín- times on ha apuntat les repercussions de la guerra en la societat parisenca. Agitat, Oliver l'hi arrabassa literalment de les mans, hi pas- sa els ulls àvidament i dictamina: 'Ja en tinc prou: això és magnífic. És un dels testimonis més vius que segurament quedaran d'aques- tes hores terribles. Nomes cal posar-ho en net -traient-ne tot el que sobra. Vagi a casa seva, vagi on vulgui i escrigui tot això en castellà, di- vidint-ho en capítols o articles. Li pagaré el que vostè demani. El primer article me l'ha de por- tar avui mateix, abans de les sis de la tarda. Fa- ci el que li dic: vostè és tot un periodista'».